

וּמְטִילִין חֲלָשִׁים - גורלות על הקדשים ביום טוב - קרבנות שנשחטו ביום טוב, כדי לחלק בשרם בין הכהנים, **אָבֵל לֹא עַל הַמְנוֹת** - חלקי קדשים שנשחטו בערב יום טוב, שהואיל והיה זמן לחלקם בערב יום טוב, אסרו חכמים להגדיל ביום טוב²¹⁷:

משנה ג

לֹא יִשְׁכּוּר אָדָם פּוֹעֲלִים בְּשֶׁבֶת לצורך עבודה ביום חול, שדיבור בעסקי חול אסור, **וְלֹא יֵאמֵר אָדָם לְחִבְרוֹ בְּשֶׁבֶת לְשֹׁכֵר לֹו פּוֹעֲלִים** ליום חול²¹⁸.

אֵין מַחְשִׁיבִין עַל הַתְּחֹום²¹⁹ - ללכת בשבת עד סוף תחום שבת, כדי לצאת ממנו מיד כשתחשך, על מנת **לְשֹׁכֵר פּוֹעֲלִים וּלְהֵבִיא פִּירוֹת** שכל דבר

לחבירו שכור לנו פועלים, אבל אומר לו הנראה שתעמוד עמי לערב, כלומר עכשיו נראה אם תבא אלי לכשתחשך, ואע"פ ששניהם יודעים שעל מנת לשכרו לפעולתו הוא מזהירו, כיון דלא מפרש ליה שכירות בהדיא שרי, דק"ל דבור אסור הרהור מותר: **אֵין מַחְשִׁיבִין עַל הַתְּחֹום**. לקרב עצמו בשבת עד סוף התחום ולהחשיך שם שיהא קרוב למקום הפועלים או לפרדס להביא פירות, דכל דבר שאסור לעשותו בשבת אסור להחשיך עליו, אבל מחשיך הוא להיות קרוב לצאת ולשמור

ביאורים והרחבות

217. בגמרא (שם) למדיו, שמה ששינינו: אבל לא על המנות, היינו שלא מטילים גורל על המנות של חול (של ערב יום טוב) ביום טוב. ואע"פ שפשוט הוא, הוה אמינא שמותר, מפני שהכהנים בעלי מריבה הם, דכתיב (הושע ד, ד): "ועמך כמריבי כהן", ואולי כדי למנוע ריב ביניהם, נתיר להם להטיל גורלות גם על המנות של חול, קמ"ל שלא.

218. גרסינן בגמרא (ק, א): פשיטא, מאי שנא הוא ומאי שנא חברו (פשוט הוא שאם לו אסור, אף לחברו אסור)? אמר רב פפא: חבר נכרי. מתקיף לה רב אשי, אמירה לנכרי שבות? אלא אמר רב אשי: אפילו תימא חברו ישראל, הא קא משמע לן **לא יאמר אדם לחברו (במפורש) שכור לי פועלים, אבל אומר אדם לחברו (בדרך רמז) הנראה שתעמוד עמי לערב**. ומתניתין מני? כרבי יהושע בן קרחה. דתניא: לא יאמר אדם לחברו הנראה שתעמוד עמי לערב. רבי יהושע בן קרחה אומר: אומר אדם לחברו הנראה שתעמוד עמי לערב. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הלכה כרבי יהושע בן קרחה. ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מאי טעמא דרבי יהושע בן קרחה? דכתיב "ממצוא חפצך **ודבר דבר**", **דיבור אסור הרהור מותר** (ואמירה ברמז הרי היא כהרהור).

219. **פירוש**: "להחשיך" פירושו שיעשה הכנה בשבת סמוך לחשיכה, שעם צאת השבת ממשיבצע את אשר חשב. כגון לצאת בסמוך למוצאי שבת, עד סוף תחום שבת (2000 אמה), בכדי שעם צאת השבת יצא לשכור פועלים, או לקטוף פירות מפרדסו.

ר' עובדיה מברטנורא

קטנה אפילו בחול אסור משום קוביא, דגול הוא ואסמכתא לא קניא, והאי אסמכתא היא דסמך על הגורל אם יפול לו הגורל על המנה הגדולה יזכה בה, ולפיכך תלה עצמו אף לגורל הקטנה על הספק, ואילו ידע מתחילה שכן, לא היה מתרצה: חלשים. גורלות, כמו חולש על גוים (בישעיה י"ד י"ב): על הקדשים ביו"ט. שנשחטו ביו"ט, לחלק אותם בין הכהנים. אבל לא על המנות. של קדשים של אתמול: ג לא ישכור אדם פועלים. דכתיב (ישעיה נ"ח) ממצוא חפצך **ודבר דבר**: ולא יאמר אדם לחבירו כו'. לדיוקא נקטיה, לא יאמר

ר' עובדיה מברטנורא

פירותיו, דזה דבר המותר בשבת לשמור פירותיו: ומביא פירות בידו. הואיל ועיקר מחשבתו לא היתה לכך: כלל אמר אבא שאול. אתנא קמא פליג, דאסר כל החשכה ולא מפליג בין החשכה של מצוה להחשכה של רשות, ואתא איהו ואמר דהחשכה של מצוה שריא, שכשם שמותר לומר לחבירו בשבת תהיה מזומן לילך לאחר חשיכה להביא ארון ותכריכים למת, כך מותר להחשיך על התחום כדי שיהיה מזומן לאחר חשיכה להביא ארון ותכריכים. וסיפא דתנן מחשיכים על התחום [לפקח]

על עסקי כלה ועל עסקי המת, אבא שאול היא. והלכה כמותו:

שאסור לעשותו בשבת, אסור גם להחשיך בשבילו על התחום. **אָבֵל מְחַשֵּׂךְ הוּא** על התחום, כדי לצאת מיד במוצאי שבת **לְשֹׁמֵר** את פירותיו הנמצאים מחוץ לתחום, שהרי מותר לשמור פירותיו כשהם בתוך התחום אפילו בשבת, ו**מְבִיא** בחזרתו **פִּירוֹת בְּיָדוֹ** הואיל ועיקר כוונתו בהליכתו לשם שמירת הפירות ולא לשם הבאתם²²⁰. **כָּלֵל אָמַר אָבָא שְׂאוּל: כָּל שְׂאֵנִי זָכָאי בְּאִמְרָתוֹ** - כל מה שמותר לי לומר לחברי שיעשה למוצאי שבת, וכל שכן דבר שאני רשאי לומר לו שיעשה בשבת - **רְשָׁאי אֲנִי** לילך בשבילו בשבת עד סוף התחום ו**לְהַחְשִׂיךְ עָלָיו** כדי לצאת אליו מיד במוצאי שבת²²¹:

ביאורים והרחבות

220. גרסינן בגמרא (ק, ב): ואף על גב דלא אבדיל? והאמר רבי אלעזר בן אנטיגנוס משום רבי אליעזר בן יעקב: אסור לו לאדם שיעשה חפציו קודם שיבדיל! וכי תימא דאבדיל בתפלה, והאמר רב יהודה אמר שמואל: המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס. וכי תימא דאבדיל על הכוס, כוס בשדה מי איכא? תרגמא רבי נתן בר אמי קמיה דרבא: בין הגיתות שנו (כאן מדובר שקצה התחום היה בין הגיתות, ולכן היה לו יין להבדיל). אמר ליה רבי אבא לרב אשי: במערבא אמרינן הכי: "המבדיל בין קודש לחול" ועבדינן צורכין (ורק אחר כך עושים הבדלה על הכוס, וכל שכן שאם הבדיל בתפילה יכול לעשות צרכיו).

221. בגמרא (קנא, א) למדין, שדברי אבא שאול מוסבים על הסיפא - "אבל מחשיך הוא לשמור ומביא פירות בידו". ואבא שאול אומר לתנא קמא: הרי אתה מודה לי, שמותר אדם לומר לחברו: שמור לי פירות שבתחומך ואני אשמור לך פירות שבתחומי, ואם כן מדוע הבאת דוגמא של החשכה לשמור בלבד, היה לך להביא כלל: "כל שאני זכאי באמירתו, רשאי אני להחשיך עליו" (יש מפרשים שאבא שאול חולק על תנא קמא, שלתנא קמא רק מה שמותר לעשותו בשבת מותר להחשיך עליו, ואילו לאבא שאול אף מה שמותר **לומר** בשבת - ברטנורא. ויש מפרשים שאינם חולקים, אלא אבא שאול מנסח את הדין בכלל - מאירי). כלל לאתוויי מאי? לאתוויי הא דתנו רבנן: אין מחשיכין על התחום להביא בהמה, היתה עומדת חוץ לתחום, קורא לה והיא באה. כלל אמר אבא שאול: כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו (כיון שזכאי בקריאה לבהמה, מותר גם להחשיך על התחום לצורך זה). ומחשיכין לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין, ואומרים לו (לשליח בשבת): לך למקום פלוני ואם לא מצאת במקום פלוני, הבא ממקום פלוני, לא מצאת במנה, הבא במאתיים. רבי יוסי ברבי יהודה אומר: ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח.

משנה ד

מִחְשִׁיבֵינָּה עַל הַתְּחוּם בַּשַּׁבָּת לְפַקְחָהּ - לדאוג על עֶסְקֵי כְּלָה לַשֵּׁם הַכֹּסֶתָה לַחֹפֶה, וְעַל עֶסְקֵי הַמֶּת כַּגֹּן לְהָבִיא לוֹ אַרְוֹן וְתַכְרִיבֵינָּה לְפִי שֶׁהֵם צָרִכֵי מִצְוֵה וּמוֹתֵר לְאִמְרָם בַּשַּׁבָּת, מוֹתֵר לְהַחֲשִׁיךְ עֲלֵיהֶם (כְּפִי הַכֹּלֵל שֶׁל אַבָּא שְׂאוּל בַּמְשִׁנָּה ג).

גוֹי שֶׁהָבִיא חֲלִילִין בְּשַׁבָּת בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל, שֶׁכֵּן הָיוּ נוֹהֲגִים בִּימֵיהֶם לְקוֹנֵן בַּחֲלִילִים בַּשַּׁעֲת הַהַסְפָּד - לֹא יִסְפּוּד בְּהֵן יִשְׂרָאֵל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְקִנְסוּ בַּזָּה מִשּׁוּם שְׂמוּכָה הַדְּבַר שֶׁעָשָׂה זָאת בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל, אֲלָא אִם כֵּן בָּאוּ מִמְּקוֹם קְרוֹב בַּתּוֹךְ הַתְּחוּם²²². עָשׂוּ לוֹ הַנְּכָרִים אַרְוֹן עֲבוּר מֵת נְכָרִי וְחִפְרוּ לוֹ קֶבֶר לְקַבּוֹר בּוֹ נְכָרִי - יְקַבֵּר בּוֹ יִשְׂרָאֵל, וְאִם בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל - לֹא יְקַבֵּר בּוֹ אוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל עוֹלָמִית - לְעוֹלָם, אֲבָל יִשְׂרָאֵל אַחֵר יְקַבֵּר בּוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת לְאַחֵר שֶׁשֶׁהוּ "בְּכַדִּי שִׁיעֵשׂו"²²³.

דיני המת בשבת

משנה ה

עוֹשִׂין בַּשַּׁבָּת כָּל²²⁴ צָרְכֵי הַמֶּת לְמַנוּעַ בְּזִיוּנָהּ, כַּגֹּן: סְבִינָּה אוֹתוֹ בַּשֶּׁמֶן וּמְדִיחֵין אוֹתוֹ בַּמַּיִם, וּבִלְבָד שְׂלֵא יִזְיוּ בּוֹ אֶבֶר שֶׁהַמֶּת מוֹקְצָה הוּא. אֵךְ מוֹתֵר לְגַעַת בּוֹ, וְכֵן בְּכָל מוֹקְצָה. שׁוֹמְטִין אֶת

ר' עובדיה מברטנורא
ד לפקח על עסקי כלה. לעיין ולחקור בצרכי הכלה: ד לפקח על עסקי כלה. לעיין ולחקור בצרכי הכלה: חלילין. כלי גגון חלולין שקולן מעורר הבכי: לא יספוד בהן ישראל. קנסא הוא משום דמוכחא מילתא שבשביל ישראל הובאו: אלא אם כן באו ממקום קרוב. אא"כ נודע לנו בבירור שבאו ממקום שבתוך התחום ולא הביאם מחוץ לתחום: ארון. לעצמו שיקבר בו נכרי, או למכור: ה סבין. בשמן: ומדיחין. במים. ופוקין נקביו, סותמין נקביו העליונים והתחתונים בבגד או בשום דבר כדי שלא תכנס בהם הרוח ויתפח: ובלבד שלא יזיו בו אבר. שלא יטלטל ויגביה לא ידו ולא רגלו ולא ריסי עיניו, שאסור לטלטל המת או אבר מאבריו, אע"פ שמותר ליגע בו. וכן כל מוקצה מותר בנגיעה ואסור בטלטול. וביצה שנולדה בשבת או ביום טוב אסורה אפילו בנגיעה, שמפני כדוריתה נגיעתה זהו טלטולה: ושומטים את הכר מתחתיו. ונמצא מוטל

ביאורים והרחבות

222. בגמרא (קנא, א) למדין: מאי ממקום קרוב? רב אמר: ממקום קרוב ממש (שידוע לנו בבירור מהיכן הובאו). ושמואל אמר: חיישינן שמא חוץ לחומה לנו (אפילו בא מחוץ לעיר, אין איסור בדבר, כי שמא בתוך התחום לנו ערב שבת).
223. בגמרא (קנא, א) למדין בשם עולא, שאם הנכרי עשה קבר או ארון עבור עצמו - יקבר בו ישראל, ודווקא שיש הוכחה שהגוי עשה זאת עבורו ולא עבור ישראל, כגון שהקבר נמצא ברחוב (שארין דרך ישראל ליקבר שם - רש"י), וכן שהארון מוטל על קברו של גוי (כלומר הדבר מפורסם שהגוי עשה זאת בשביל הגוי, ולא בשביל ישראל), ורק בתנאי זה מותר לקבור את הישראל.
224. בגמרא (קנא, ב) למדין ש"כל" בא לרבות את זה ששינונו: מביאין כלי מיקר (כלים קרירים), וכלי מתכות, ומניחין על כריסו (של המת) כדי שלא תפוח (תתנפח), ופוקין את נקביו, כדי שלא תיכנס בהן הרוח.